'Lo jardí d'amor': una joia corelliana divulgativa

LLUÍS ALPERA
Universitat d'Alacant

De tant en tant cal reestructurar la biblioteca particular, que, en el meu cas, a hores d'ara, podríem xifrar entorn dels deu mil exemplars, cosa gens extraordinària si no fos pel fet que hem anat bastint alhora una secció de llibres vells i facsímils d'edicions antigues en català que ja comença a fer goig, sobretot des d'aquesta terra de frontera, des de l'Alacant a part. Doncs bé, del meu conciutadà valencià Joan Roís de Corella, a més de les *Obres* publicades per Miquel i Planas (Barcelona, 1913), en tinc dues *joietes* més que, òbviament, m'estime força: una, ben rica i prou coneguda, l'edició gòtica del *Psalteri* sobre l'incunable venecià de 1940, publicada per Octavi Viader (Sant Feliu de Guíxols, 1928), i l'altra, ben pobreta i pràcticament desconeguda, *Lo jardí d'amor / Història de Leandre i Hero*, edició publicada a València l'any 1922, dins la col·lecció *Rosella*, a càrrec de *La Correspondencia de Valencia*, el diari de la tarda més important que esdevenia portaveu del valencianisme de dretes.

Aquesta edició, pràcticament perduda dins el còmput de les edicions corellianes, va caure a les meues mans allà pels principis dels seixanta, quan a la ciutat de València encara trobàvem llibres antics ben interessants. Amb tot, l'edició de Miquel i Planas no es trobava fàcilment, i les obres profanes de Corella, a un nivell més divulgatiu, trigarien encara a aparèixer al mercat: la magnífica edició de Jordi Carbonell (Clàssic Albatros, València, 1973) o la més divulgativa de la MOLC, a càrrec de Marina Gustà (Barcelona, 1980).

No sé si el fet de publicar el prestigiós erudit castellonenc Salvador Guinot l'any 1921 el *Parlament de casa Mercader* i *Tragèdia de Caldesa*, dos altres relats de l'obra corelliana, degué influir damunt el nostre editor de la ciutat de València per publicar *Lo jardí d'amor / Història de Leandre i Hero* l'any 1922. El fet és que aquestes dues dates s'avancen força dins una cronologia divulgativa de les obres de Corella al segle XX. Per les seues característiques formals (14 cm per 9,5 cm), *Lo jardí d'amor / Història de Leandre i Hero* es tracta d'un petit llibre de butxaca, bellament il·lustrat amb flors estampades a la coberta i contracoberta. Creiem, així mateix, que a causa d'un títol tan suggeridor podria haver tingut un cert *ganxo* comercial a l'època. Potser fou aquesta la raó per la qual *La Correspondencia de Valencia* es va decidir per la seua publicació.

> l'actitud humana de corella davant l'expressió amorosa reflecteix la crisi de l'esperit cavalleresc i tradueix les noves actituds que l'humanisme anava desvetllant en els escriptors del tombant del segle xv

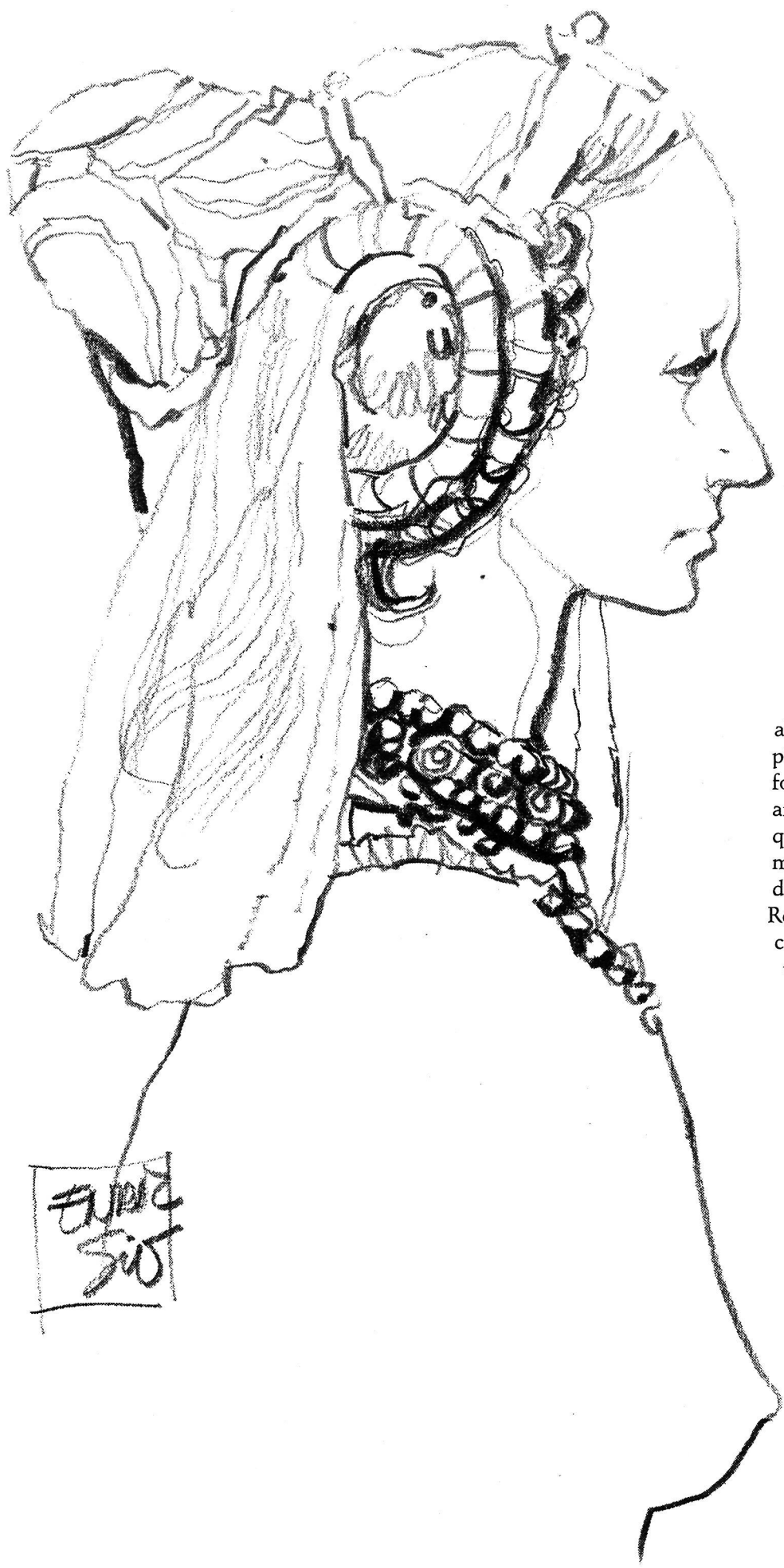
Per la brevíssima introducció sense signatura i el curt glossari final, podem deduir que el responsable de l'edició es trobava al corrent d'alguns dels estudiosos i exegetes corellians: Milà i Fontanals, Rubió i Lluch, Otto Dench, Morel-Fatio, Menéndez y Pelayo... a més, és clar, de l'edició —i fixació del text— de l'erudit Miquel i Planas i de l'esmentat S. Guinot. Per cert, el nostre editor desconegut, seguint el criteri de Miquel i Planas —basat en unes declaracions del mateix Corella dins el colofó de *Lo segon del Cartoixà*—, estableix la mort del clàssic valencià en l'any 1500, data que fou ajustada posteriorment pel Dr. Martí de Riquer al dia 6 d'octubre de 1947, raó per la qual commemorem enguany el cinquè centenari de la seua mort.

"Entrant en lo Jardí d'Amor, viu los arbres grans, però espinosos, que qui fort los estreny, sent infinida dolor. Los fruits, de sabor dolça semblança tenen. Mas en aquells havia tantes doloroses passions, que lo delit que d'ell rebia, a la summa de les penes no bastava."

Pel que ens diu directament el mateix Roís de Corella, l'amor és el tema central d'aquesta obreta, coneguda també amb el subtítol de *Lamentacions de Mirra e Narciso e Tisbe*. L'amor, per tant, serà l'eix central no sols d'aquest relat sinó d'altres de l'obra profana de Corella. És més, sembla que fou l'interès bàsic en la seua joventut, sense deixar, és clar, la literatura. Ordenat o no sacerdot, coneixem almenys quatre amors de l'escriptor, a banda de les innombrables aventures amoroses de què ens parla repetidament al llarg de la seua obra, que, segurament, donat el seu caràcter apassionat i vitalista, hem de suposar experiències reals.

Potser per això la producció amorosa de Roís de Corella és la més important i la més original que va escriure en prosa. Partint de formes diverses —les *Troianes* de Sèneca, el capítol XIII de les *Metamorfosis* d'Ovidi, les *Guerres Troianes* de Guido delle Colonne—, Corella elabora una narració sentimental que comparteix alguns dels trets literaris de les millors obres amoroses. *Lo jardí d'amor* en forma de *Lamentacions —de Mirra e Narciso e Tisbe—*, escrit en primera persona i estructurat a l'estil del *Decameró* de Boccaccio, reflecteix l'estil literari que havien imposat a l'Europa humanista les *Heroides* d'Ovidi i la *Fiammetta* de Boccaccio.

Corella escriu sobre l'amor com pertocava a un aristòcrata, de la mateixa manera que hom va dir que Ausiàs March era un senyor feudal amb un problema de consciència. Com va dir Joan Fuster, l'amor esdevingut "espectacle" s'hi deshumanitzava a la manera d'Ovidi, i els amors ovidians són sempre amors desgraciats, car els amors feliços no tenen història. Ara bé, l'actitud humana de Corella davant l'expressió amorosa reflecteix la crisi de l'esperit cavalleresc i tradueix les noves actituds que l'humanisme anava desvetllant en els escriptors del tombant del segle XV.

Tant les referències que Roís de Corella fa de la raó com l'actitud distanciada, socialment assenyada, davant la infidelitat de Caldesa, dins el relat que du el significatiu títol de *Tragèdia de Caldesa*, en clar contrast amb altres cavallers lletrats de l'època, havien d'esdevenir per força *noves* i un tant *xocants*, tant en l'aspecte literari com en l'humà. D'aquí, possiblement, que al nostre Joan Fuster li interessés tant el "Corella cornut" i que justifiqués alhora (*Lectura de Roís de Corella*, 1967) l'interès actual dels escrits corellians de cara al lector modern.

Amb tot, Roís de Corella, com tots sabem, no és l'únic escriptor valencià del XV que desvetlla l'interès d'un lector modern. També ho havien fet Ausiàs March amb alguns dels seus versos —com, per exemple, "bullirà el mar com la cassola en forn"— i l'autor o autors del *Tirant lo Blanc* amb la nova picaresca. Així podríem dir que tots tres havien trencat *aigües* amb el món medieval i irrompien decididament dins el món *modern*, dins l'altra visió del Renaixement, amb tota la càrrega de l'escriptor professional, capaç de ser no sols un *arbiter elegantiarum*, com diu F. Rico, sinó sobretot l'intel·lectual amb força d'esbrinar per ell mateix allò que l'afectava —i li coïa— en carn pròpia i allò altre que podia esdevenir objecte d'anàlisi i plasmació literària. Perquè, no ho oblidem, dels tres cavallers valencians, Roís de Corella serà el que sembla patir més el conflicte dels mons medieval i modern, potser a causa d'una crisi doble personal: el fet de no haver ignorat les armes i el fet d'haver eixit ben escaldat amb l'amor. I això, ens agrade o no, marca caràcter:

> "E és de tal condició qui en aquell vol entrar, que tant quant de sos delits més vol sentir, *viu amb major dolor*."